

על קיר הברזל (אנחנו והערבים)

למרות הכלל הטוב הקובע, שיש להתחיל מאמר במהות הנושא, אתחיל בהקדמה; יתר על כן — בהקדמה אישית. המחבר של שורות אלה נחשב לאויבם של הערבים, למצדד בדחיקת רגליהם מן הארץ וכו'. אין זו אמת. מבחינה רגשית יחסי לערבים הוא כיחסי לכל שאר העמים: שוויון נפש אדיב. מבחינה פוליטית הוא נקבע על סמך שני קווים מנחים. האחד, דחיקת רגליהם של הערבים מארץ-ישראל בכל צורה שהיא נחשבת בעיני לבלתי-אפשרית בהחלט; בארץ-ישראל יהיו תמיד שני עמים. והשני, אני גא על השתייכותי לקבוצה שניסחה את 'תוכנית הלסינגפורס'. ניסחנו אותה לא רק ליהודים אלא לכל העמים; ויסודה הוא שוויון זכויות לכל העמים. ככל היהודים, אני מוכן להישבע בשמנו ובשם צאצאינו, שלעולם לא נפר שוויון זכויות זה ולא ננסה לדחוק את רגליהם של הערבים או לדכאם. כפי שהקורא רואה, הרי זה 'credo'¹, האומר כולו שלום. ואולם במישור אחר לגמרי מוצגת השאלה: האם אפשר לממש בדרכי שלום מחשבות של שלום. שהרי אין הדבר תלוי ביחסנו לערבים אלא אך ורק ביחסם של הערבים לציונות. אחרי הקדמה זו נעבור למהות הנושא.

א

על התפייסות מרצון בינינו לבין ערביי ארץ-ישראל אין לדבר כלל, לא כעת ולא בעתיד הנראה לעין. אני מביע את הכרתי זו בצורה בוטה כל כך לא משום שנעים לי לצער אנשים טובים, אלא פשוט כדי שהם לא יצטערו כלל: כל האנשים הטובים הללו, להוציא את העיוורים מלידה, הבינו בעצמם זה מכבר כי אין זה אפשרי כלל לקבל את הסכמתם מרצון של הערבים להפיכת ארץ-ישראל מארץ ערבית לארץ בעלת רוב יהודי.

1 credo (לטינית) — אני מאמין.

לכל קורא יש מושג כללי על תולדות הקולוניזציה של ארצות אחרות. אני מציע לו להיזכר בכל הדוגמאות הידועות; ולאחר בדיקת הרשימה כולה יואל-נא לנסות ולמצוא לכל הפחות דוגמה אחת, שקולוניזציה נעשתה בהסכמתם של ילידי המקום. אין דוגמה כזאת. ילידי המקום, בני תרבות ושאנים בני תרבות, תמיד נלחמו בעקשנות בקולוניזטורים, בני תרבות ושאנים בני תרבות. עם זאת, דרך פעולתו של המתישב לא השפיעה כלל על יחסו של יליד המקום אליו. בני לווייתם של קורטס ופיסארו,² או, נאמר, אבותינו בימי יהושע בן-נון, התנהגו כשודדים. ואולם 'האבות המהגרים',³ החלוצים האמיתיים הראשונים בצפון אמריקה, היו בחירי המין האנושי, בעלי רמה מוסרית נעלה, שלא רצו לפגוע לא רק באינדיאנים אלא אפילו לא בזכוב. הם האמינו בתום לב, שבערבה האמריקנית יש די מקום ללכנים וגם לאינדיאנים. ואולם ילידי המקום נלחמו באכזריות הן במתיישבים הרעים הן במתיישבים הטובים. גם לשאלה אם יש באותה ארץ שטחים פנויים נרחבים לא נודעה כאן כל חשיבות. בשנת 1921 נמנו בארצות הברית 340 אלף אינדיאנים; אולם גם בזמנים הטובים לא חיו יותר מ-750 אלף אינדיאנים בכל המרחב העצום מלברדור בצפון ועד נהר הריו גראנדה בדרום. לא היה אז בעולם אדם בעל דמיון כה עשיר, שיחזה מראש ברצינות סכנה של 'דחיקת רגליים' אמיתית, הנשקפת לילידי המקום על ידי הזרים, שזה מקרוב באו. ילידי המקום נלחמו לא משום שהם חששו מדעת ומתוך הכרה ברורה מפני דחיקת רגליים, אלא פשוט משום שאין ילידי המקום יכולים להסכים אי-פעם לקולוניזציה בכל מקום ובכל זמן שהם.

כל עם, שהוא מיושבי הארץ, בין שהוא עם תרבותי בין שהוא עם פראי, רואה בארצו את ביתו הלאומי, ושם הוא רוצה להיות בעל בית מוחלט ולהישאר כזה לעולמי עד. הוא לא ייתן רשות מרצונו הטוב לנהל את משק הבית לא רק לבעלי בית חדשים אלא גם לשותפים חדשים.

דברים אלה תקפים גם כשמדובר בערבים. משכני השלום בקרבנו מנסים לשכנע אותנו, שהערבים הם טיפשים, שניתן לרמותם על ידי ניסוח 'מרוכך' של מטרותינו האמיתיות, או שמדובר בשבט אוהב בצע, שיוותר לנו על בכורתו בארץ-ישראל תמורת תועלת תרבותית או חומרית. אני מסרב מכול וכול לקבל השקפה זו על ערביי

2 הרנן קורטס (Hernan Cortéz ; 1547-1485) — כובש (conquistador) ספרדי. כבש את מקסיקו עבור ספרד. פרנסיסקו פיסארו (Francisco Pizarro ; 1541-1471) — מגלה ארצות וכובש ספרדי. כבש את פרו וייסד את לימה הברירה.

3 Pilgrim Fathers (אנגלית) — מילולית: האבות הצליינים, עולי הרגל. כינויים של נוסעי הספינה Mayflower במיתולוגיה של ראשית האומה האמריקנית. הספינה עגנה ליד קייפ קוד שבמסצ'וסטס בשנת 1620.

ארץ-ישראל. מבחינה תרבותית הם מפגרים אחרינו בחמש מאות שנה. גם מבחינה רוחנית אין הם ניחנים בכוח הסבל שלנו, אף לא בכוח הרצון שלנו; וכזה מתמצה כל ההבדל הפנימי בינינו. הם פסיכולוגים דקי הבחנה בדיוק כמונו, והתחנכו מאות בשנים על שיטת הפלפול המתוחכם בדיוק כמונו: נספר להם מה שנספר, הם מיטיבים להבין את הנעשה במעמקי נשמתנו, כשם שאנחנו מבינים את הנעשה במעמקי נשמתם. ואת ארץ-ישראל הם אוהבים לכל הפחות באהבה האינסטינקטיבית ובקנאות האורגנית, שהאצטקים אהבו את מקסיקו שלהם או האינדיאנים בני שבט הסו (Sioux) את הערבה שלהם. הפנטזיה, שהם יסכימו מרצון למימוש הציונות תמורת תועלת תרבותית או חומרית, שעתיד להביא להם הקולוניזטור היהודי. היא ילדותית. מקורה של הפנטזיה הזאת בכוז שרוחשים 'חובבי הערבים' שלנו כלפי העם הערבי; מקורו של הכוז בדעה קדומה או בתדמית בלתי-מבוססת שנוצרה אצלם בנוגע לגזע הזה: כביכול מדובר באספסוף רודף שלמונים, המוכן לוותר על מולדתו תמורת רשת טובה של מסילות ברזל. תדמית זו אין לה כל יסוד. אומרים שלעיתים קרובות ניתן לשחד ערבים בודדים, אך אין להסיק מכך שערביי ארץ-ישראל כולם מסוגלים למכור את רגש הפטריוטיות הקנאית שלהם, רגש שאפילו בני פפואה⁴ לא ויתרו עליו תמורת תשלום. כל עם נלחם נגד קולוניזטורים כל עוד יש לו לפחות זיק של תקווה להיפטר מסכנת הקולוניזציה. כך עושים עתה וכך יעשו בעתיד גם ערביי ארץ-ישראל.

ב

רבים מאתנו עדיין סבורים, בתמימותם, שהערבים אינם מבינים אותנו, ורק משום כך הם פועלים נגדנו. ואילו רק היה אפשר להסביר להם עד כמה צנועות הן כוונותינו, מיד היו מושיטים לנו יד לשלום. זוהי טעות שכבר הוכחה לא אחת. אזכיר מקרה אחד מרבים. לפני כשלוש שנים, בעת ביקורו של מר נחום סוקולוב בארץ-ישראל, הוא נשא נאום ארוך על אותה אי-הבנה. הוא הוכיח בראיות חותכות, כי הערבים טועים טעות מרה, אם הם חושבים שאנחנו רוצים לגזול את רכושם, או לדחוק את רגליהם, או לדכאם. לדבריו, אף איננו רוצים בממשלה יהודית; אנחנו רוצים רק בממשלה שיש בידה ייפוי כוח מטעם חבר הלאומים.

על נאום זה השיב העיתון הערבי 'אל-כרמל'⁵ במאמרו הראשי, שאת תוכנו המדויק אני מוסר, אמנם על פי הזיכרון. הציונים מתרגשים לשווא: אין כאן שום אי-הבנה. מר סוקולוב אומר את האמת, אך הערבים יודעים אותה יפה גם בלעדיו. מובן שאין הציונים חולמים עכשיו לא על גירושם של הערבים, לא על דיכויים ולא על ממשלה יהודית. מובן שברגע זה הם רוצים בדבר אחד בלבד — שהערבים לא יפריעו להם להגר לארץ-ישראל. הציונים מבטיחים שהם יגורו לארץ רק בהתאם לכושר קליטתה הכלכלי. אך גם בנוגע לכך לא היו לערבים ספקות מעולם: דבר זה מובן מאליו, שהרי אחרת אין כל אפשרות להגר. העורך הערבי אף מוכן להניח ברצון, שכושר הקליטה הפוטנציאלי של ארץ-ישראל גדול מאוד, כלומר, שאפשר ליישב בארץ יהודים כמה שרוצים, ללא כל צורך לדחוק את רגליו של ערבי אחד. 'רק בכך' הציונים רוצים. ודווקא בכך אין הערבים רוצים, משום שאז יהיו היהודים לרוב, ואז ממילא תוקם ממשלה יהודית, וגורלו של המיעוט הערבי יהיה תלוי ברצונם הטוב של היהודים. שלא נוח להיות מיעוט — על זאת היהודים עצמם מדברים באמנות רבה מאוד ובכוח שכנוע רב. משום כך אין כאן שום אי-הבנות. היהודים רוצים בדבר אחד בלבד — בהגירה חופשית; והערבים דווקא אינם רוצים בהגירה יהודית זו.

טיעון זה של העורך הערבי הוא פשוט וברור כל כך, שהיה כדאי ללמוד אותו בעל-פה ולהניחו ביסודם של כל הרהורינו בעתיד בשאלה הערבית. אין זה חשוב כלל באילו מילים — של הרצל או של הרברט סמואל⁶ — נשתמש להסברת מאמצי ההתיישבות שלנו. ההתיישבות עצמה נושאת בחובה את ההסבר שלה, היחיד, שאין לשלול אותו; הסבר המובן לכל יהודי בר-דעת ולכל ערבי בר-דעת. להתיישבות יש תכלית אחת בלבד;⁷ אך את התוצאה שלה אין הערבי מוכן לקבל; כל זה הוא מטבע הדברים, ולשנות טבע זה אי-אפשר.

ג

בעיני רבים נראית התוכנית כדלקמן מושכת ביותר: יש לקבל הסכמה לציונות לא מערביי ארץ-ישראל, מאחר שאין דבר זה אפשרי, אלא משאר חלקי העולם הערבי,

5 'אל כרמל' — עיתון בשפה הערבית שיצא לאור בחיפה בשנת 1908, לאחר מהפכת 'התורכים הצעירים', עד לתחילת שנות הארבעים. עורכו, נג'יב נצאר, ערבי נוצרי מלבנון, כתב מאמרים ארסיים נגד ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל. העיתון הוגדר מלכתחילה כשופר של 'מתנגדי הקולוניזציה הציונית'. הוא היה פרו-סורי, ומאמריו פורסמו מדי פעם בעיתוני סוריה.

6 לפני מינויו לנציב העליון בארץ-ישראל השתתף סמואל בניסוח המדיניות הציונית.

7 כלומר: השגת רוב יהודי בארץ-ישראל.

בכלל זה סוריה, מסופוטמיה⁸ (עיראק), חיג'אז,⁹ ואולי אף מצרים. גם אילו היה דבר זה אפשרי, לא היה בכך כדי לשנות את המצב מיסודו: בארץ-ישראל עצמה היה יחסם של הערבים כלפינו נשאר כשהיה. בתקופת איחודה של איטליה נשארו טְרֶנְטוֹ וטריאסטה בידי הקיסרות האוסטרו-הונגרית.¹⁰ ואולם תושביהן האיטלקים של ערים אלה לא זו בלבד שלא השלימו עם זה, אלא המשיכו במלוא המרץ במלחמתם באוסטריה. אילו גם היה אפשר (ואני מפקפק בכך) לשכנע את ערביי בגרד ומכה, שבשבילם אין ארץ-ישראל אלא חבל ספר קטן ובלתי-חשוב, הרי בשביל ערביי ארץ-ישראל אין הארץ חבל ספר אלא מולדתם היחידה, מרכזו ומשענו של קיומם הלאומי העצמי. ולפיכך, מן ההכרח היה גם אז לנהל את ההתיישבות בניגוד לרצונם של ערביי ארץ-ישראל, כלומר, באותם התנאים שהיא מתנהלת כעת.

ואולם גם הסכם עם הערבים שאינם ארץ-ישראלים הוא בגדר פנטזיה שלא תוכל להתגשם. כדי שהערבים הלאומיים בבגדד, במכה וכדומה יסכימו להקריב קורבן גדול כל כך, שיתבטא לגבי דידם בוותור על שמירת אופייה הערבי של ארץ-ישראל, כלומר, של ארץ השוכנת במרכז של ה'פדרציה'¹¹ וחותכת אותה לחצאים — עלינו להציע להם תמורה גדולה עד למאוד. ברור שיש רק שתי צורות אפשריות למתן תמורה כזאת: סיוע כספי או סיוע מדיני או שניהם יחד. ואולם אין לאל ידנו להציע להם לא זה ולא זה. אשר לסיוע כספי, הרי מגוון אפילו לחשוב, שנוכל לממן את מסופוטמיה או את חיג'אז, בשעה שהכסף העומד לרשותנו אינו מספיק אפילו בשביל ארץ-ישראל. גם לילד קטן ברור, שהארצות הללו, בעלות העבודה הזולה, ימצאו בשוק את ההון הדרוש להן, וימצאו אותו בקלות רבה יותר משנמצא אותו אנחנו בשביל ארץ-ישראל. כל הדיבורים על סיוע כספי הם בעצם או הונאה עצמית

8 כך במקור הרוסי באותיות קיריליות. זה היה שמו הרשמי של השטח שאת המנדט עליו קיבלה אנגליה בשנים 1920-1932. בשנת 1921 הקימו שם האנגלים את ממלכת עיראק, אולם היא הייתה למדינה ריבונית עצמאית רק בשנת 1932, ובשנה זו גם התקבלה לחבר הלאומים.

9 חיג'אז — חבל ארץ בצפון מערב של ערב הסעודית, שהתקיים כמדינה ערבית עצמאית בשנים 1916-1924.

10 טרנטו (Trento), עיר בעמק האדיג'ה מדרום לאלפים האוסטריים, וטריאסטה (Trieste), עיר נמל לחוף הים האדריאטי — שתיהן ערים בעלות רוב אתני איטלקי. הקיסרות האוסטרו-הונגרית הייתה מוכנה לשתף פעולה עם איטליה המאוחדת בתנאי ששתי הערים האלה יישארו בשליטתה.

11 המושג 'פדרציה' קשור בשאיפתו של שליט מכה חוסיין איבן עלי (1855-1931) להקים מדינה ערבית עצמאית חדשה, שתכלול בשטחה את כל ארצותיה הערביות באסיה. מדינה חדשה זו היתה אמורה להיקרא 'פדרציה ערבית'. הוא הוכר רק כמלך חיג'אז, אזור בחצי-האי ערב שאוכלוסייתו מנתה אז פחות ממיליון נפש, אך משרד המושבות הבריטי סייע לו לטפח את חלום הפדרציה, עד שהודח מכס מלכותו וגלה מארצו בשנת 1924.

ילדותית או קלות דעת חסרת-מצפון. ואשר למתן סיוע מדיני ללאומיות הערבית: הרי רק לדבר על כך ברצינות הוא בבחינת התנהגות חסרת-מצפון לחלוטין. הלאומיות הערבית שואפת למה ששאפה, נאמר, הלאומיות האיטלקית עד שנת 1870: לאיחוד ולעצמאות ממלכתית. בתרגום לשפה פשוטה פירוש הדבר הוא סילוקה של אנגליה ממסופוטמיה וממצרים, וגירושה של צרפת מסוריה, ואחר כך אולי גם מטוניסיה, מאלג'יריה וממרוקו. עזרה שלנו ולו עקיפה בכיוון זה יהיה בה משום התאבדות וגם בגידה. אנחנו נשענים על המנדט האנגלי; על הצהרת בלפור חתמה גם צרפת בסך-רמו.¹² איננו יכולים להשתתף בקנוניה פוליטית, שמטרתה לגרש את אנגליה מתעלת סואץ ומן המפרץ הפרסי, ולחסל את צרפת לגמרי בתור מעצמה קולוניאלית. משחק כפול כזה לא רק אסור לשחק, אלא גם אין זה ראוי לחשוב עליו. ירמסו אותנו, ובחרפה שנהיה ראויים לה, עוד לפני שנספיק לעשות צעד מעין זה.

המסקנה: איננו יכולים להציע שום פיצוי בעד ארץ-ישראל לא לערביי ארץ-ישראל ולא לערבים בשאר ארצותיהם. משום כך אין להעלות על הדעת הסכם מרצון. ומשום כך האנשים החושבים שהסכם כזה הוא בגדר *conditio sine qua non*¹³ למימוש הציונות, יכולים כבר עכשיו לומר: non (לא) ולוותר על הציונות. ההתיישבות שלנו צריכה להיפסק או להימשך בניגוד לרצונה של אוכלוסיית הילידים. ולפיכך היא יכולה להוסיף ולהתפתח רק בחסותו של כוח מגן, שאינו תלוי באוכלוסייה המקומית — קיר ברזל שלא יהיה בכוחה של האוכלוסייה המקומית להבקיע.

והרי דווקא בכך מתמצה כל מדיניותנו כלפי הערבים. היא לא רק 'אמורה להתמצות' אלא אף מתמצה בכך הלכה למעשה, נתחסד ככל שנתחסד. לשם מה אנחנו זקוקים להצהרת בלפור? לשם מה אנחנו זקוקים למנדט? משמעותם בשבילנו היא זו: כוח חיצוני נטל על עצמו התחייבות ליצור בארץ תנאי מינהל וביטחון כאלה, אשר לפיהם תישלל מן האוכלוסייה המקומית, למרות רצונה, האפשרות להפריע להתיישבותנו באורח מינהלי או פיזי. וכולנו, ללא יוצא מן הכלל, מדרבנים כוח חיצוני זה, יום-יום, למלא את תפקידו בתקיפות וללא ויתורים. בעניין זה אין כל הבדל ממשי בין ה'מיליטריסטים' שלנו ובין ה'צמחונים' שלנו: הראשונים מעדיפים קיר ברזל של כידונים יהודיים, האחרונים — של כידונים איריים.¹⁴ ואנשי המחנה השלישי, מצדדי ההסכם עם בגדד, מוכנים להסתפק בכידוני בגדד; וזוהי העדפה

12 ועידת סן-רמו, איטליה, 19-26 באפריל 1920.

13 *conditio sine qua non* (לטינית) — תנאי בל-יעבור.

14 ראו כאן, 'יהודי חסות', הערה 7, עמ' 211.

מוזרה ומסוכנת. ואולם כולנו, אנשי כל המחנות הציוניים, משתדלים ודואגים יומם ולילה בעניין קיר הברזל. ועם זאת אנחנו עצמנו מוזיקים משום-מה למפעלנו ומדקלמים על הסכם, ומכניסים אל לבה של מעצמת המנדט את ההכרה שאין מדובר בקיר ברזל, אלא בעוד ועוד ניסיונות הידברות חדשים. מאחר שפזמון זה מביא כליה על מפעלנו, לפיכך המשימה להזימו, לחשוף את הפנטסטיות שלו ואת חוסר-הכנות שבו איננה בגדר תענוג בלבד, אלא חובה.

ד

הנושא טרם מוצה עד תום, ועוד אשוב ואדון בכמה מהיבטיו במאמרי הבא.¹⁵ אך אני מוצא לנחוץ להוסיף כאן בקצרה עוד שתי הערות.

ראשית, על הטענה הנדושה, כאילו נקודת המבט המוצעת לעיל היא לא אתית, אני משיב: לא נכון. אחת משתיים: או שציונות היא מוסרית או שאין היא מוסרית. בשאלה זו היינו צריכים להכריע לפני ששקלנו את השקל הראשון. ומשהכרענו — הכרענו לחיוב. ואם הציונות היא מוסרית, כלומר צודקת, הרי יש להגשים את הצדק בלי להתחשב בהסכמתו או באי-הסכמתו של כל אדם שהוא. ואם א', ב' או ג' רוצים להפריע בכוח להגשמת הצדק, משום שאין הוא משתלם מבחינתם, הרי צריך להפריע להם בזאת, ושוב בכוח. זוהי האתיקה; ואין שום אתיקה אחרת.

שנית, אין משמעו של דבר, שאין להעלות על הדעת אפשרות של הסכם כלשהו עם ערביי ארץ-ישראל. אך הסכם מרצון אתם אינו אפשרי. כל עוד יש לערבים אפילו זיק של תקווה להיפטר מאתנו, הם לא יבגדו בתקווה זו לא תמורת אי-אלו מילים מתוקות וגם לא תמורת כריכים מזינים. וזאת דווקא מפני שאין הם אספסוף אלא עם חי, אמנם נחשל. עם חי מסכים לויתורים בשאלות גורליות שחשיבותן אדירה רק כאשר אין לו כל תקווה, כאשר בקיר הברזל לא נראה אף לא סדק אחד. רק אז מאבדות את קסמן קבוצות קיצוניות, שסיסמתן היא 'לעולם לא', וההשפעה עוברת לידי קבוצות מתונות. רק אז יבואו אלינו אנשי הקבוצות האלה ובידם הצעות לויתורים הדדיים. רק אז הם יתחילו לשאת ולתת אתנו בכנות בשאלות מעשיות, כגון מתן ערובות נגד דחיקת רגליהם מן הארץ, או בעניין שוויון זכויות, או בדבר ישות לאומית עצמית. ואני מאמין ומקווה, שנוכל לתת להם ערובות כאלה, שירגיעו אותם, ושני העמים יוכלו לחיות זה בצד זה בשלום ובהגנות. אבל הדרך היחידה להשגת הסכם כזה היא הקמת קיר ברזל, כלומר, חיזוקו של השלטון בארץ-ישראל,

15 במאמר 'האתיקה של קיר הברזל', ראזסוויט, 11 בנובמבר 1923. ראו כאן, עמ' 200.

שלא יהיה נתון להשפעות ערביות כלשהן, כלומר, השלטון שהערבים לוחמים נגד כינונו. במילים אחרות, בשבילנו הדרך היחידה להגיע להסכם בעתיד היא ויתור מוחלט על כל הניסיונות להגיע להסכם בהווה.

ראזסוויט (ברלין), 4 בנובמבר 1923